

УДК 351.74:336.1.07

І.В. ДМИТРИЄВ, Одеський державний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГЕНТУРНОЇ РОБОТИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОДАТКОВОЇ МІЛІЦІЇ

Ключові слова: агентурна робота, правове регулювання, негласні працівники

Оптимальне правове регулювання людської діяльності є основою ефективного виконання поставлених завдань. Повною мірою це стосується й агентурної роботи, яка виступає однією з найважливіших складових оперативно-розшукової діяльності.

За своїм змістом вона спрямована на вирішення всього спектру завдань, що стоять перед оперативними підрозділами. Агентурна робота забезпечує успішне рішення цілого ряду конкретних оперативно-тактичних завдань пізнавального, дієвого і забезпечувального характеру, що вирішуються оперативними підрозділами податкової міліції.

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу суттєво впливає на оперативно-розшукову діяльність, під час здійснення якої усе активніше використовуються інформаційні технології для збирання, аналізу і збереження конфіденційної інформації про осіб та факти, що становлять оперативний інтерес. У той же час, не зважаючи на зміни, які відбуваються в суспільстві, технологізацію його буття, надзвичайно багатий досвід минулого доводить що агентурна робота залишається одним із ефективних інститутів боротьби із зазіханням на конституційні права і свободи громадян, власність, економічні інтереси держави тощо.

Отримати достовірну інформацію про таємні наміри і плани злочинців, особливо організованих злочинних угруповань, що діють у

сфері економіки, про їх дії, склад учасників, зв'язки тощо, без застосування допомоги осіб, які залучаються до конфіденційного співробітництва, вкрай ускладнено. Неможливо також створити умови для запобігання і припинення їх протиправної поведінки [1, с.7].

У пострадянській період проблеми протидії злочинності оперативно-розшуковими силами, засобами та методами, у тому числі застосуванням можливостей агентурного апарату, досліджували такі вчені, як: В.А. Алексєєв, В.М. Атмажитов, І.І. Басецький, Р.С. Белкін, В.М. Биков, Б.Є. Богданов, М.П. Водько, Д.В. Гребельський, О.І. Гуров, В.Є. Ємінов, Ю.Г. Козлов, І.Ф. Крилов, В.А. Лукашов, В.С. Овчинський, С.С. Овчинський, В.Г. Самойлов, М.П. Яблоков та інші. Питання агентурної діяльності оперативних підрозділів розглядалися у роботах відомих вітчизняних науковців: О.М. Бандурки, Б.І. Бараненка, В.В. Голубця, Є.О. Дідоренка, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, Б.А. Керницького, І.П. Козаченка, Я.Ю. Кондратьєва, М.П. Корнієнка, В.В. Матвійчука, В.А. Некрасова, Д.Й. Никифорчука, С.І. Пічкуренка, Е.В. Рижкова, М.Б. Саакяна, І.В. Сервецького, О.П. Снігерьова, В.Є. Тарасенка, Р.В. Тарасенко, В.І. Трапезнікова, В.П. Хоменко, М.Л. Шелухіна, І.Р. Шинкаренка, О.Г. Цветкова, Ю.Е. Черкасова та ін. Їх дослідження дозволили виробити концептуальні підходи до пізнання теоретичних проблем зв'язку оперативно-розшукової і процесуальної діяльності, співвідношення оперативного і процесуального доказування, критеріїв розмежування процесуальної і оперативної інформації, а також шляхи їх використання у розкритті та розслідування злочинів, використання агентури у негласній роботі міліції.

Однак, у роботах наведених авторів проблеми агентурної роботи чи окремі питання використання агентурної інформації в оперативно-розшуковій діяльності розглядалися здебільшого у контексті діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ.

З метою покращення загального ставлення громадськості до дій щодо сприяння грома-

дянами, на конфіденційній основі, забезпеченню правопорядку, уможливлення існування інституту агентурної роботи, потребує створення належного правового підґрунтя, яке повинно містити не лише декларативні, але і гранично зрозумілі і прості процедурні положення, що детермінують правову активність громадян щодо негласного сприяння оперативним підрозділам податкової міліції боротьби зі злочинами у сфері оподаткування. Тому метою дослідження є розробка науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення правового забезпечення агентурної роботи оперативних підрозділів податкової міліції у протидії податковим злочинам.

Визначення поняття «агент» зустрічається не лише у літературі оперативно-розшукової тематики, оскільки існують поняття «страховий агент», «агент з продажу нерухомості» тощо. Юридична енциклопедія надає таке роз'яснення поняття «агент» (від латинського *agens (agentis)* – діючий, чинний):

– негласний працівник оперативно-розшукового підрозділу або особа, що залучається до виконання завдань пов'язаних з розвідкою, контррозвідкою, боротьбою зі злочинністю, тощо;

– штатний працівник судово-кримінального розшуку міліції в Україні (1919–1923 рр.), який виконував посадові обов'язки гласно або негласно. Ці категорії агентів були створені декретом РНК УРСР «Про організацію кримінального розшуку» (1919 р.) оперативні підрозділи залучали таких агентів з числа громадян з метою запобігання злочинам, що готуються, розкриття скоєних та припинення виявлених злочинів [2].

До того ж агентурна робота становить собою, по суті, особливий вид кримінально-корисної державної діяльності. Як зазначив І.І. Басецький, це зумовлено наступними обставинами:

– оперативний працівник має змогу постійно одержувати конкретні та достовірні відомості про процеси, що відбуваються у кримінальному середовищі (яке має соціально-деструктивний характер);

– застосування технічних засобів та використання працівників оперативних підрозділів, які надають допомогу гласним оперативним підрозділам щодо протидії злочинності в деяких випадках утруднено або зовсім неможливо з різних для того причин – технічних, моральних, правового характеру, тощо (це викликає потребу у проведенні правомірної агентурної роботи);

– не всі протиправні діяння можуть бути припинені гласним шляхом;

– значна частина злочинів готується та вчиняється утаємничено, з ретельним приховуванням слідів, доказів, спробами вплинути на потерпілих і свідків. Крім того, багато злочинців ведуть ззовні пристойний образ життя, загалом їх поведінка нічим не відрізняється від поведінки законотворчих громадян;

– упровадження в злочинне середовище штатних оперативних працівників для виконання завдань по боротьбі зі злочинністю в масовому порядку неможливе через труднощі, що виникають при забезпеченні конспіративності таких дій, безпеки осіб, які впроваджені у злочинне середовище та за деякими іншими моментами [3].

Правове регулювання такого специфічного напряму, як оперативно-розшукова діяльність, традиційно ґрунтується на законодавчих і відомчих (міжвідомчих) нормативних актах, до яких належать закони і відомчі та міжвідомчі нормативні акти. При цьому до компетенції законів входять загальні положення, що визначають стратегічну спрямованість (основні напрями). До компетенції ж відомчих нормативних актів, що видаються на основі законодавчих положень, входять конкретні положення організації і тактики оперативно-розшукової діяльності, що складають державну таємницю. Міжвідомчі нормативні акти покликані узгодити взаємодіючу діяльність органів – суб'єктів оперативно-розшукової діяльності. Така ступенева побудова нормативної бази має свої позитивні і негативні сторони. Позитивним є те, що положення відомчих нормативних актів, які видаються значно оперативніше, ніж закони,

дозволяють роз'яснити і конкретизувати неоднозначні положення законів, до певної міри заповнити наявні прогалини, доповнити і пов'язати окремі положення з іншими законами, визначити механізм реалізації норм законів тощо.

Звертаючись до проблем правового регулювання агентурної роботи, слід зазначити, що в теоретичному плані вона не залишилася поза увагою учених [4–8]. Варто погодитись із результатами їх досліджень і визначити триступеневу систему правового регулювання агентурної роботи, що включає:

- конституційний рівень;
- законодавчий рівень;
- відомчий рівень.

При цьому Конституція України як правовий гарант прав і свобод громадян визначає основу правового статусу особи, тобто початкову правову базу, спрямованість і межі агентурної роботи.

Законодавчий рівень правового регулювання агентурної роботи характеризується закріпленням у законах інститутів і правових норм, які визначають цілі, завдання, умови використання конфіденційного сприяння громадян у боротьбі зі злочинністю. Норми законів, визначаючи стратегію кримінальної політики, основні завдання, напрями, методи і форми боротьби з порушеннями і кримінальними проявами, опосередковано впливають на правову основу оперативно-розшукової діяльності. Але вони ж містять і найважливіші положення, що безпосередньо регламентують систему оперативно-розшукових заходів боротьби зі злочинністю.

На законодавчому рівні, значною мірою, агентурну роботу регламентують норми, загальні для всієї оперативно-розшукової діяльності. До них належать Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про державну податкову службу», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», кримінально-процесуальне, кримінальне, цивільне і трудове законодавство.

Центральне місце на законодавчому рівні щодо правового регулювання посідає Закон

України «Про оперативно-розшукову діяльність». Закон об'єднує в собі основні положення, що характеризують агентурну роботу: поняття конфіденційного сприяння, умови його використання суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, гарантії і зобов'язання держави перед особами, що надають конфіденційне сприяння, заходи до їх соціально-правового захисту тощо.

Кримінально-процесуальне законодавство має спрямовуюче значення для правового регулювання агентурної роботи, оскільки регулює суспільні відносини у сфері кримінального судочинства, визначає предмет, засоби і умови доказування винності в скоєнні протиправних діянь, конкретизує конституційні положення про охорону правопорядку і законності в частині реалізації оперативно-розшукової функції із запобігання злочинам та їх розкриття, розшуку злочинців, безвісти зниклих осіб тощо.

Для агентурної роботи значення кримінально-процесуального законодавства виявляється в тому, що:

- під час визначення завдання негласні працівники націлюються на отримання інформації, що має значення для документування злочинної діяльності організованих злочинних груп;

- відповідно встановленою процедурною вимогою розробляються заходи щодо виключення притягнення до кримінальної відповідальності негласних працівників, що діють у межах правового поля;

- під час розробки заходів запобігання розшифровці негласних працівників перед підозрюваними плануються оптимальні заходи щодо легалізації даних, отриманих агентурним шляхом, введенню їх у кримінальний процес.

Кримінально-процесуальне законодавство має велике значення і тісно пов'язане з оперативно-розшуковою діяльністю як у цілому, так і, зокрема, з агентурною роботою. Достатньо зіставити завдання оперативно-розшукової діяльності, що визначені ст.1 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність», із

завданнями органу дізнання і досудового слідства, щоб переконатися в цьому.

У Загальній частині Кримінального кодексу визначено поняття злочину, які завдання виконуються під час захисту особи, підстави відповідальності, види покарання за скоєння злочинів, межі дії кримінального закону. В Особливій частині визначено конкретні види злочинів. Усе це в сукупності з іншими нормами визначає основні пошукові ознаки поведінки осіб, які готують або скоюють злочини.

У правову основу агентурної роботи на законодавчому рівні входять деякі норми цивільного і трудового права (наприклад: регламентація укладання контрактів), а також адміністративного права (право негласного працівника оскаржити дії оперативного працівника, у якого він перебуває на зв'язку, його керівникові або у вищий орган податкової міліції) та виправно-трудоного права.

Проте доводиться констатувати, що законодавчий рівень правового регулювання діяльності оперативних підрозділів, що здійснюють боротьбу з податковою злочинністю і корупцією, відстає від потреб практики і дій кримінального середовища.

Вважаємо за доцільне загострити увагу на одній з правових проблем агентурної роботи, а саме: на правових відносинах, що виникають між оперативним і негласним працівниками. Проблеми нормативного регулювання стосунків між ними є об'єктом наукових досліджень вже десятки років. У своїх роботах основоположники оперативно-розшукової діяльності порушували цю проблему в період формування основ теорії ОРД і дійшли висновку, що правовідносини між оперативним і негласним працівниками існують і належать за класифікацією до категорії спеціальних адміністративно-правових [9].

Учені, які досліджували вказану проблему пізніше, зокрема І.Г. Басецький [10], А.Г. Маркушин [11] та ін., зробили спроби обґрунтувати думку, що зазначені правовідносини не є адміністративно-правовими, а належать до категорії оперативно-розшукових.

У дослідженні окресленої проблеми, перш за все, слід виходити з того, що в період формування основ теорії ОРД вказана діяльність законодавчо не була врегульована, за винятком фрагментарної згадки в окремих нормативних актах, наприклад ст.118 Кримінально-процесуального кодексу України. З прийняттям у 1992 р чинного Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» ОРД отримала законодавче закріплення, що дає підстави наполягати на наявності правовідносин між оперативним і негласним працівниками як об'єктивній реальності.

За своїми проявами ці правовідносини тягнуть як до цивільно-правових, так і до адміністративно-правових. Досліджуючи вказані відносини з урахуванням норм адміністративного права, слід зазначити, що у найбільш загальному вигляді адміністративно-правові відносини є регульованими адміністративно-правовою нормою управлінськими суспільними відносинами, сторони яких виступають як носії взаємних прав і обов'язків, встановлених і гарантованих адміністративно-правовою нормою [12].

Аналіз окреслених положень дозволяє стверджувати, що стосунки між оперативним і негласним працівниками не регулюються «в чистому вигляді» нормами адміністративного права, в чому неважко переконатися, детально їх вивчивши. Окрім того, стосунки між ними належать до сфери державного управління, оскільки оперативний працівник виступає від імені держави і вступає з негласним працівником у взаємини з приводу здійснення управлінської функції за допомогою реалізації юридично владних повноважень, що належать йому (як представникові держави), що зумовлює юридичну нерівність сторін. Проте, іноді деякі з них можуть і не підозрювати, що використовуються оперативним працівником для вирішення завдань ОРД.

Правовідносини, що виникають і здійснюються між оперативним і негласним працівниками, не встановлюються і не гарантуються адміністративно-правовими нормами, оскільки єдиним законодавчим нормативним актом,

що передбачає соціально-правовий захист негласних працівників з боку держави, визначає (у найбільш загальному вигляді) їх права і обов'язки, є Закон «Про оперативно-розшукову діяльність».

Отже, відносини між оперативним і негласним працівниками, маючи певну зовнішню схожість з адміністративно-правовими, за своєю суттю такими не є, оскільки відсутній ряд обов'язкових для їх функціонування ознак, на що вказують результати аналізу.

Схожість із цивільними правовідносинами полягає в тому, що стосунки між оперативним і негласним працівниками мають певні ознаки, що регулюються нормами цивільного права, а саме: виникають у процесі взаємодії між людьми; суб'єкти правовідносин мають права і обов'язки; стосунки встановлюються за добровільною згодою учасників; з певними категоріями негласних працівників може оформлюватися контракт, який, по суті, є договором між суб'єктами правовідносин.

Проте зазначені правовідносини мають і суттєві відмінності від цивільно-правових, а саме: цивільні правовідносини обов'язково мають бути врегульовані нормами цивільного права, про що неможливо категорично сказати, аналізуючи стосунки між оперативним і негласним працівниками; найбільш істотною рисою цивільних правовідносин є рівність їх сторін, їх юридична незалежність один від одного. З урахуванням цих властивостей змінюється і природа правовідносин. Розглядаючи навіть у найбільш загальному виді відносини між оперативним і негласним працівниками, складно стверджувати, що вказані суб'єкти є рівноправними і незалежними один від одного; до сьогодні вчені-фахівці цивільного права не дійшли єдиного погляду на природу цивільних правовідносин. Деякі визначають їх як особливі ідеологічні відносини, інші – як специфічну форму зв'язку між правовою надбудовою і економічним базисом [13]. При цьому вони вважають, що правове регулювання не приводить до створення яких або нових суспільних відносин, а лише надає певної форми вже існуючим, які стають одним

із видів цивільних правовідносин [14]; об'єктом цивільних правовідносин виступає поведінка їх суб'єктів, спрямована на досягнення різного роду матеріальних і нематеріальних благ, чого не можна сказати про стосунки оперативного і негласного працівників.

Таким чином, за винятком деякої схожості за зовнішніми ознаками, відносини між оперативним і негласним працівниками мають принципові відмінності від цивільно-правових, що однозначно унеможливує безумовне віднесення їх до останніх.

Інколи виникає питання про можливість визнання як правовідносин таких, що регульовані не законами, а відомчими нормативними актами, або взагалі нормативно не врегульовані через прогалини в праві, але закріплені певними традиціями. Вважаємо, що в юридичному аспекті подібні міркування не повинні братися до уваги, оскільки, поперше, положення відомчих нормативних актів розповсюджуються тільки для співробітників певного відомства, при цьому вони не повинні суперечити закону; по-друге, прирівнювання традицій до норм права спричинить безлад у таких взаємовідносинах; і, по-третє, правовідносини виникають лише там, де є правові норми, що їх зумовлюють.

Таким чином, якщо правовідносини між оперативним і негласним працівниками не належать ні до цивільно-правових, ні до адміністративно-правових, слід погодитися з ученими, які виділяють їх в окрему групу, які умовно можна позначити як «спеціальні». Навряд чи можна назвати такі правовідносини «оперативно-розшуковими», оскільки негласні працівники не є ні суб'єктами, ні об'єктами оперативно-розшукової діяльності, що виключає одну з основних ознак правовідносин – наявність взаємодії (добровільної або вимушеної) сторін.

Основними ознаками правовідносин між оперативним і негласним працівниками є: їх урегульованість у певних межах Законом «Про оперативно-розшукову діяльність»; добровільність при виникненні відносин. При цьому правовідносини можуть виникати з

ініціативи одного і за згодою іншого суб'єкта; відсутність юридичної рівності сторін, яке передбачає, що одним із суб'єктів виступає представник виконавчої влади (посадова особа – оперативний працівник), який діє від імені держави, наділений певними владними повноваженнями і формулює відповідні волевиявлення, адресовані іншому суб'єктові правовідносин; сферою виникнення і функціонування цих стосунків є сфера державного управління, що включає разом з іншими і такий напрям, як боротьба зі злочинністю, що виступає визначальною ознакою, оскільки залучення і використання негласних працівників здійснюється, як свідчить ст.1 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» виключно для цієї мети; аналізовані правовідносини виникають лише у зв'язку з практичною діяльністю оперативного працівника, спрямованою на реалізацію його службових функцій; негласний характер правовідносин виступає їх основною ознакою. Слід зазначити, що громадяни, реалізуючи своє конституційне право, можуть надавати допомогу державним органам у захисті своїх прав і свобод, безпеки держави від злочинних посягань. На наш погляд, цілком правомірно стверджувати, що форми такої участі громадян можуть бути як гласними (наприклад, діяльність позаштатних співробітників міліції), так і негласними (конфіденційне сприяння громадян, передбачене законом «Про оперативно-розшукову діяльність»). Для досліджуваних правовідносин пріоритетною ознакою виступає саме негласне сприяння. Особливістю цих правовідносин є необхідність укладання з негласними працівниками контракту (договору), який визначає права і обов'язки сторін. При цьому держава (в особі органу, що здійснює ОРД), незважаючи на свою участь як суб'єкта волевиявлення, бере на себе по відношенню до негласного працівника певні зобов'язання щодо його соціально-правового захисту, а у визначених випадках – і матеріального забезпечення.

На підставі викладеного є доцільним сформулювати поняття спеціальних правовідносин,

що виникають між оперативним і негласним працівниками. Отже: це спеціальні правовідносини, які врегульовані законом «Про оперативно-розшукову діяльність», виникають за згодою обох суб'єктів; взаємодія оперативного працівника (який діє від імені держави) і громадянина, діями якого оперативний працівник керує, що здійснюється на негласній основі та направлена на боротьбу зі злочинністю.

Досліджуючи правовий статус негласних працівників, слід зазначити, що тут є ряд проблемних питань, які не знайшли відображення в нормативних актах або позначені в найзагальнішому вигляді, що допускає їх різноманітне тлумачення. Аналіз норм Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» свідчить, що держава гарантує посадовим особам органу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, і особам, які сприяють їм, соціальний і правовий захист. У зв'язку із цим соціальний і правовий захист правомірно розглядати і як сукупність визначених державою правових гарантій [15].

У юридичній літературі правові гарантії розглядаються як спеціальні нормативно-правові засоби (норми права і правові санкції), що забезпечують неухильне виконання вимог всіма учасниками суспільних стосунків, зокрема недопущення свавілля з боку органів і посадових осіб по відношенню до громадян, а також відновлення порушених прав і покарання порушників законності. Правові гарантії визначають також засоби і способи, за допомогою яких є реальна можливість повно і безперешкодно використовувати свої права, захищати інтереси, або як ті положення закону, які зобов'язали відповідні державні органи і посадових осіб оберігати права громадян від посягань, роз'яснювати їм права, створювати умови, сприятливі для їх здійснення.

Проте результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що в законі є ряд прогалин. Отже, вважаємо за доцільне внести пропозиції, які стосуються регулювання і розвитку нормативно-правових норм щодо соціального і правового захисту негласних працівників, які залучаються до виконан-

ня завдань боротьби у нашому випадку з податковою злочинністю.

На наш погляд, ст.13 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» містить певну некоректність редакційного виконання цієї норми. Зокрема, в ній фіксується підміна тези про гарантії і обов'язки соціального і правового захисту з боку держави в наданні соціального і правового захисту всім особам, які сприяють на конфіденційній основі виконанню завдань боротьби зі злочинністю, на гарантії виконання тільки тих зобов'язань, які передбачені контрактом.

У разі чого ч.2 ст.13 Закону вступає в суперечність з ч.1 тієї ж статті, яка гарантує виконання зобов'язань щодо соціального і правового захисту всім особам, які співробітничать з оперативними підрозділами, незалежно від того, укладений з ними контракт чи ні.

Внесені до зазначеної статті Закону зміни дозволять зробити інститут конфіденційного співробітництва більш прийнятним в очах громадськості. Абсолютно очевидно, що особа, яка співробітничать з оперативними підрозділами податкової міліції, відчуватиме себе впевненіше за умови, якщо не з чийсь-небудь слів, а безпосередньо з тексту Закону знатиме, на які гарантії щодо власного захисту вона може розраховувати у разі виникнення небезпеки.

Проаналізувавши ст.11 Закону, неважко помітити, що в ч.3 цієї статті не йдеться про необхідність дотримання конспірації з боку оперативних підрозділів податкової міліції. Обов'язок дотримання конспірації покладається на осіб, які сприяють на конфіденційній основі органам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність: «Особи, які залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, зобов'язані зберігати таємницю, що стала їм відома. Розголошення цієї таємниці тягне за собою відповідальність за чинним законодавством...» (ч.3 ст.11) [16].

На наш погляд, у Законі необхідно передбачити обов'язок оперативних підрозділів гарантувати конфіденційність діяльності осіб, які сприяють правоохоронним органам у ви-

рішенні завдань оперативно-розшукової діяльності, а також передбачити заходи відповідальності осіб, які допускають розшифровку відомостей про негласних працівників, способи отримання ними інформації.

Потрібно, також, доповнити ст.328 (Розголошення державної таємниці) Кримінального кодексу України заходами відповідальності за розголошення відомостей, що складають державну таємницю, або перейняти досвід США, у яких є Закон про захист особового складу розвідки. Відповідна норма американського законодавства передбачає, що будь-яка особа, яка має або раніше мала доступ до секретної інформації, свідомо розголошує відомості, що розкривають особу негласного агента будь-якій особі, притягується до кримінальної відповідальності.

Інша невідповідність цієї норми полягає в тому, що особа, яка негласно співробітничать з підрозділами податкової міліції, не має права надавати свідомо помилкову інформацію. Невідповідність, зокрема, полягає в тому, що не завжди від негласних працівників в оперативні апарати надходить абсолютно достовірні інформація. Багатьом негласним працівникам доводиться збирати потрібну інформацію в умовах дефіциту часу на спілкування з обізнаними особами, які потрапили в поле зору правоохоронних органів, й іншими, коли підозрювані, які перевіряються, маскують свої дії, намагаючись ввести в оману оточуючих. Зацікавлене, добросовісне виконання негласним працівником визначеного йому завдання передбачає творчий аналіз ним ситуації, що складається, і суб'єктивну оцінку отриманих даних. Тому абсолютно очевидно, що значна частина агентурної інформації, яка згодом не підтверджується, несе в собі елементи добросовісної помилки негласних працівників, тобто певна частина інформації свідомо формується агентом на основі наявних даних, невизначеність яких також є вельми високою.

Аналогічними невідповідностями можуть бути оцінені і норми, що містяться в ч.3 ст.14 Закону і які визначають умови подання уповноваженим прокурорам відомостей про не-

гласних працівників, за винятком випадків їх притягнення до кримінальної відповідальності.

Варто відмітити, що скоєння негласним працівником злочину не є підставою для повідомлення уповноваженому прокурору відомостей про те, що ця особа є або була негласним працівником. Вчинення протиправного діяння взагалі не є підставою для оприлюднення відомостей про особу як про негласного працівника.

Констатуючи цю обставину, ми повинні вказати на позитивний характер впливу пред'явленої правової норми на стан агентурної роботи. Вона, опублікована у відкритому нормативному акті, несе в собі розпорядження про те, що конфіденційне співробітництво не є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності.

За даними проведеного нами дослідження значна частина громадськості упереджено ставиться до специфіки оперативно-розшукової діяльності, а особливо до конфіденційного сприяння оперативним підрозділам правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю. Тому, для цих цілей в оперативно-розшуковому законодавстві повинні міститися не лише декларативні, але і гранично зрозумілі і прості процедурні положення, що детермінують правову активність громадян щодо негласного сприяння оперативним підрозділам податкової міліції боротьби зі злочинами у сфері оподаткування як добровільну, ініціативну, свідому, позитивну, цілеспрямовану, творчу й інтенсивну діяльність, що перевершує звичайні вимоги до можливої і належної поведінки, направлена на зміцнення законності і правопорядку.

З розвитком процедурної сторони оперативно-розшукового права в частині, що стосується регламентації конфіденційного сприяння громадян, на нашу думку, посиляться його значення, що зробить більш прийнятними і зрозумілими для громадян гарантії та зобов'язання держави перед тими особами, які встановлюють конфіденційні відносини з оперативними підрозділами правоохоронних органів у боротьбі зі злочинами.

З наведеної короткої характеристики правової основи агентурної роботи випливає, на наш погляд, дуже важливий висновок про комплексний характер правової основи агентурної роботи. У цьому відношенні для правової основи агентурної роботи є характерними тенденції, притаманні правовій основі оперативно-розшукової роботи в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бандурка О. М. Оперативно розшукова діяльність : підручник : Ч. 1 / О. М. Бандурка. – Х., 2002. – 336 с.
2. Козаченко І. П. Агент // Юридична енциклопедія : у 6 т. Т. 1 / І. П. Козаченко. – К. : Укр. енцикл., 1998. – С. 34.
3. Басецкий И. И. Агентурная работа органов внутренних дел : учеб. пособие / И. И. Басецкий, Л. Н. Калинин. – Минск : Минск. высшая шк. МВД СССР, 1987. – 34 с.
4. Рижков Е. В. Правові та організаційні проблеми негласного співробітництва: дис. ... кандидата юрид. наук / Рижков Е. В. – К., 2000. – 276 с.
5. Приполов І. І. Правовідносини в оперативно-розшуковій діяльності органів внутрішніх справ(сфера конфіденційного співробітництва): дис. ... кандидата юрид. наук / Приполов І. І. – К., 2007. – 209 с.
6. Долженков О. Ф., Основи розвідки в середовищі та інфраструктурі злочинності : монографія / О. Ф. Долженков, В. А. Некрасов, Ю. Е. Черкасов. – Одеса : РВВ ОЮІ НУВС, 2003. – 198 с.
7. Некрасов В. А. Конфіденційне співробітництво : навч. посіб. / В. А. Некрасов, С. І. Корсун, І. Р. Шинкаренко. – К. : РВВ МВС, 2004. – 232 с.
8. Усенко В. Ф. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами : монографія / В. Ф. Усенко, В. А. Некрасов, В. Я. Мацюк. – К. : КНТ, 2007. – 204 с.
9. Гребельский Д. В. Теоретические основы и организационно-правовые проблемы оперативно-розыскной деятельности органов

внутренних дел / Д. В. Гребельский. – М., 1977. – С. 136–138.

10. Басецкий И. И. Агентурная работа милиции органов внутренних дел / И. И. Басецкий. – Минск, 1991.

11. Маркушин А. Г. Оперативно-розыскная деятельность – необходимость и законность / А. Г. Маркушин. – Н. Новгород, 1997. – С. 90–98.

12. Административное право : учебник / под ред. Козлова Ю. М., Попова Л. Л. – М., 1999. – С. 68.

13. Цивільне право : підручник : Ч. 1 / за ред. В. С. Побірченка. – К., 1998. – С. 78–81.

14. Цивільний процес : підручник / за ред. д-ра юрид. наук, проф. Загоруйка М. К. – К., 1998. – С. 37–47.

15. Дем'яненко А. С. Правове регулювання боротьби з транснаціональними злочинними угрупованнями / А. С. Дем'яненко // Вісник Прокуратури України. – 1998. – № 5 (16). – С. 29–32.

16. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : від 18.02.1992 р.

Дмитрієв І. В. Проблеми правового регулювання агентурної роботи оперативних підрозділів податкової міліції / І. В. Дмитрієв // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 196–204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-2/12divppm.pdf>

Визначено проблеми правового регулювання діяльності оперативних підрозділів податкової міліції щодо здійснення агентурної роботи. Надано пропозиції щодо покращення стану соціального та правового захисту осіб, які сприяють на конфіденційній основі виконанню завдань оперативними підрозділами податкової міліції у боротьбі з податковими злочинами.

Дмитриев И.В. Проблемы правового регулирования агентурной работы оперативных подразделений налоговой милиции

Определены проблемы правового регулирования деятельности оперативных подразделений налоговой милиции по осуществлению агентурной работы. Даны предложения по улучшению состояния социальной и правовой защиты лиц, которые содействуют на конфиденциальной основе выполнению задач оперативными подразделениями налоговой милиции по борьбе с налоговыми преступлениями.

Dmitriev I.V. Problems of Legal Regulation of Agents of Operational Units of the Tax Police

The problems of legal regulation of operational units to implement the tax police intelligence work. The proposals to improve the social and legal protection to individuals who contribute on a confidential basis of the objectives of the operational divisions of tax militia to combat tax crimes are made.